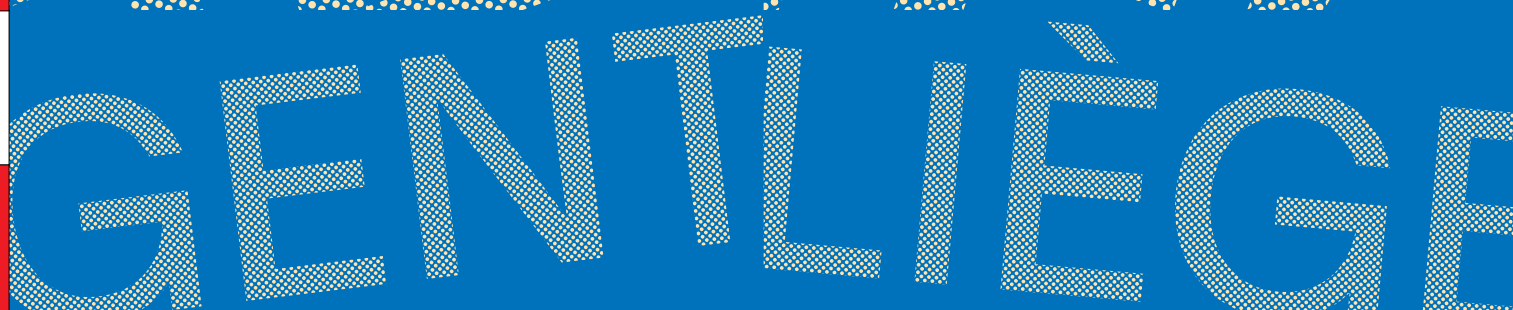
The logo for 'A+' is rendered in a bold, red, sans-serif font. The 'A' is a simple block letter, and the '+' is a thick cross. The background of the entire page is a vibrant blue with a repeating pattern of white polka dots. The text is positioned in the upper right quadrant of the page.

A+

ARCHITECTUUR IN BELGIË

The title 'Dis-similitude' is written in a large, bold, red, sans-serif font. The word is split across two lines: 'Dis-' on the first line and 'similitude' on the second line. The background features a blue field with a white polka-dot pattern that is distorted by a wavy, undulating effect, creating a sense of movement and depth.

**Dis-
similitude**

The word 'GENTLIÈGE' is printed in a large, bold, white, sans-serif font. The letters are filled with a fine, white halftone dot pattern, making them stand out against the blue background. The text is positioned at the bottom of the page, spanning most of its width.

GENTLIÈGE

A+ 265

Dis- similitude

april/mei 2017

In the Picture

- 5 Anatomieles
Audrey Contesse
- 10 Een gevoelige aanpak
François Gena
- 15 Een stukje stedelijk platteland
Charlotte Lheureux
- 18 Kwaliteit met een hoek af
Aslı Çiçek

Zoom Out

- 22 Grenzeloos optimisme
Elodie Degavre
- 24 Op zoek naar een gepaste stad
Guy Châtel
- 26 MAD(e) in Brussels
Gitte Van den Bergh
- 28 BC architects hertekent Inter-Beton
aan Brussels kanaal
Pieter T'Jonck
- 30 Utopie en ideologie
Pieter T'Jonck

Funda- menten

33 EDITO
Pieter T'Jonck

**34 STAD LUIK, LAAT
U NIET ZOMAAR
BOUWEN**
Lisa De Visscher

**36 GENT, DE FIERE
PROJECTSTEDE**
Pieter T'Jonck

**39 BUIGEN VOOR
HET MONUMENT**
Michael Bianchi

**43 DE GROEIJEN
VAN GENT-
SINT-PIETERS**
**Laurent
Vermeersch**

**48 TWEEDE LEVEN
VOOR LUIKS
ERFGOED**
Géraldine Michat

**52 GENT: OUDE
DOKKEN
EN TONDELIER**
Joep Gosen

**60 DE NOORDER-
POORT: INZICHT
ALSJEBLIJFT!**
François Schreuer

Zoom In

- 66 Objets trouvés
*Emanuel Christ in gesprek
met Véronique Patteeuw*

Guests

- 74 Cellule architecture
Rock-'n-roll in het theater
Alain Simon
- 80 Team Vlaams Bouwmeester
Nieuwe verbindingen
Bart Tritsmans

Product News

- 86 Beurzen in aantocht, vloeren
en nog veel meer
Viviane Eeman

ZOOM

IN

Tuinhuis, Basel

Tuinhuis, Basel

Objets trouvés

A+ en Bozar nodigen Christ & Gantenbein uit op 18 april voor een lezing in Bozar.

Dit Zwitsers architectenbureau is niet enkel de auteur van het nieuwe Kunstmuseum in Basel, maar werkt ook aan een serie meubels voor de Brusselse kunstgalerie Maniera. Emanuel Christ vertelt in een gesprek met Véronique Patteeuw hoe ze die opdracht aanpakten en hoe deze in het verlengde ligt van hun architectuurpraktijk.

Sinds 2014 geeft Maniera architecten en kunstenaars de opdracht om limited-edition meubelreeksen te ontwerpen die de grenzen tussen architectuur, kunst en design aftasten. De kleine stoel van office KGDVS, het wandrek van Anne Holtrop, de zuil van DVVT, de tafel/stoel van Sophie Nys zijn ambigue objecten. Het zijn noch traditionele kunstwerken noch traditionele meubels. Hoe kreeg u de opdracht van Maniera en wat dreef u om ze aan te nemen?

EMANUEL CHRIST Ik ben het volledig eens met uw omschrijving van deze ambigue objecten. Wat u zegt, is duidelijk terug te vinden in wat tot hiertoe werd gemaakt, en het is volgens mij cruciaal voor de architectuur zelf. Dergelijke ambiguïteit geeft gebouwen een langer leven. Hoe uitdrukkelijk de vorm is en hoe die zich verhoudt tot andere dingen, kan namelijk voortdurend anders geïnterpreteerd en begrepen worden. Daarom vind ik het werk dat Maniera mogelijk maakt, zo interessant: het is niet echt duidelijk gesitueerd en het verwijst niet naar makkelijk te ontcijferen codes. Toen Kersten Geers ons in 2014 in Basel met elkaar in contact bracht, dachten we dat het leuk zou zijn samen iets te ondernemen. We bezochten toen ook de *doos* in onze tuin, een soort tuinhuis dat je bijna een meubel zou kunnen noemen. Wij zijn geen meubelontwerpers, maar toen we de realisaties zagen van mensen die we kenden of later leerden kennen, waren we geïntrigeerd.

De opdracht van Maniera is geen klassieke architectuuropdracht. U krijgt carte blanche. Er is slechts één beperking: de aangezochte architect moet "zijn architecturale benadering toepassen op het meubel dat hij gaat maken". Is dit voor u een manier om uw werkwijze te verkennen, uit te breiden of opnieuw uit te vinden?

EC Het uitdagende is dat meubilair eigenlijk heel monumentaal is. Meubels zijn kleiner

dan gebouwen, maar in zekere zin zijn ze ook groter. Door hun verplaatsbaarheid en omdat ze potentiële serieproducten zijn, bestrijken ze een groter gebied dan een gebouw. Het kleine, mooie ding dat ergens in een hoek staat is allesbehalve onschuldig. Het roept vragen op als *hoe ontwerpen we?, hoe verloopt het proces?* en *hoe kan dit kleine meubel een architecturale gedachte, positie of benadering uitdrukken?* Zo hebben we de opdracht aangepakt, want dit is ook de manier waarop we vorm geven aan een gebouw. Dus ja, een meubelreeks benaderen vanuit de cultuurdimensie sluit aan bij onze manier van denken en doen als het om architectuur gaat.

Gebruikt u dan ook dezelfde instrumenten en methodes?

EC We maken een meubel als was het een klein gebouw. Terwijl je bij meubelmaken gewoonlijk vertrekt van het gedrag van het menselijk lichaam, kijken wij naar meubels

alsof ze – althans tot op zekere hoogte – gebouwen waren. Het is een proces van continueren, interpreteren, herinterpreteren, verkeerd interpreteren, vertalen en omvormen. Het is een vitaal proces, maar altijd verwijst het naar iets. Die benadering kenmerkt niet alleen onze meubelreeks voor Maniera, ze is ook typisch voor onze post-postmoderne generatie: welke referenties gebruiken we en tot op welke hoogte respecteren we die? Dat is precies wat wij doen: in een gebroken continuïteit verbanden creëren. De ontwerpen voor het Landesmuseum Zürich en dat voor het Kunstmuseum Basel, bijvoorbeeld, draaien rond de relatie tot een bestaand gebouw – niet alleen tot dat gebouw als zodanig, maar ook tot de hele geschiedenis erachter. Hoe spelen analogie, continuïteit, gelijkheid, breuk en autonomie hier op elkaar in? In die spanning leven en werken wij. Ik denk dat dit typisch is voor de hedendaagse architectuur.

We betrokken er trouwens – als we het academisch benaderen – referenties bij die ook voor ons nieuw waren: de anonieme architectuur van de grootstad. We laten ons niet alleen inspireren door de klassieke bouwkunst of de Italiaanse renaissance, maar ook door de buitenwijken van New Delhi uit de jaren 1960, waar gebouwen staan die een kracht en kwaliteit uitstralen die doet denken aan de architectuur van het oude Rome. Je kunt hetzelfde zeggen over het moderne Athene – en dat brengt ons bij de meubels voor Maniera. In onze *Typology*-boeken focussen we op dat banale en haast anonieme architecturale erfgoed. We vinden dat zeer relevant en bijzonder inspirerend. Dat geheel aan referenties wordt ons instrument. Het is een soort catalogus van beelden van wat we hebben gezien, gemaakt door de dingen te observeren en te tekenen. Afbeelden en hertekenen zijn manieren om ons die referenties toe te eigenen. Zo worden ze basis-materiaal voor nieuwe ontwerpen. Als die *gevonden* architectuur tot stand komt in welbepaalde omstandigheden, op een bepaalde plaats en op een bepaald moment

Maquettes van het meubelproject voor Maniera

Kunstmuseum Basel, de lichtfries bestaat uit bakstenen met geïntegreerde LED verlichting, gerealiseerd door iart, Basel

Hakblok, vismarkt, Athene

Ontwerpschets van het meubelproject voor Maniera

in de geschiedenis, dan proberen wij na te gaan tot op welke hoogte het mogelijk is een vorm uit zijn specifieke context te halen en de herinterpreteren.

Jullie project voor Maniera heet 'The Athens Series', een verwijzing naar de klassieke Griekse tempels én naar een hakblok dat jullie zagen op een vismarkt in Griekenland. Signatuurarchitectuur en anonieme architectuur komen daarin samen, en het auteurschap wordt zo in vraag gesteld. Was het belangrijk dat dit gebeurde in een context zoals de galerie van Maniera, waarin auteurschap centraal staat?

EC We vonden het bijzonder interessant om in de beginfase van het ontwerp-proces een beroep te doen op dit soort anonieme, gevonden architectuur. Wat we uiteindelijk in de galerie van Maniera zullen tonen, is niet meer dat anonieme stuk, want doorheen het omvormingsproces wordt het een *eigen* ontwerp. Toch zal het niet de uitdrukking zijn van een persoonlijk idee, gevoel of obsessie, maar een statement dat doet nadenken over auteurschap.

Jullie gebruiken de verwijzing dus niet om haar ideologische of historische betekenis, maar allereerst om haar architecturale waarde: omdat jullie zo kunnen focussen op vorm, proportie, materiaal en structuur?

EC We zochten systematisch naar meubels die ontstaan waren in een context die we interessant vonden. Zo waren we dus geboeid door de tafel die we vonden op de vismarkt in Athene. Dit hakblok oogde heel architecturaal, en inderdaad, bij ontleding ontdekten we een zuiver tektonisch object. Het is opwindend te onderzoeken welke mechanismen meespelen wanneer afzonderlijke elementen zo worden geassembleerd dat ze uiteindelijk een tafel, een stoel of een reeks vormen.

We hielden ook van de ontmoeting tussen de anonieme Atheense architectuur uit de jaren 1960 en de klassieke architectuur van het Parthenon. De grondvraag is dan: mag je dit gebruiken als uitgangspunt voor een ontwerp? Is dit een vorm van auteurschap?

Is er ook geen spanning tussen het vernaculaire object en de limited-edition meubels? De prijs van het eindproduct ligt honderd of tweehonderd keer hoger dan die van het referentieobject.

EC In wat we hier bespreken, gaat het in zekere zin ook over de relatie tot wat *hoge cultuur* wordt genoemd. We willen met dit project niet alleen een object afleveren, maar ook verwijzen naar een bepaald cultureel begrip en een proces van accumulatie. Idealiter zou het stuk een condensatie van dat begrip moeten zijn, en zou het dat proces moeten vormgeven en ervan getuigen. Dat het qua vorm door een vernaculair object is geïnspireerd of aangebracht, heeft voor mij iets moois, want het maakt duidelijk hoe volkse objecten aan de grondslag van de cultuur liggen. Je zou zelfs kunnen zeggen dat hoge kunst vaak door de natuur geïnspireerd is. Het is

het proces van verfijning dat het culturele proces op gang trekt. Dat klinkt inderdaad provocerend vanwege het duchampiaanse moment, maar ik zie dat niet als een probleem. Designers moeten een sterk ego hebben en vastberaden op hun doel afgaan, maar uiteindelijk gaat het niet om ons, maar om het doorgeven van wat al bestaat.

Emanuel Christ in gesprek met
Véronique Patteeuw
Foto's Stijn Bollaert

LEZING Emanuel Christ
Christ & Gantenbein Architecten, Basel
WANNEER 18 april 2017, 19:00
WAAR Paleis voor Schone Kunsten
Brussel, Zaal M
www.a-plus.be
Lezing in het Engels

Maquettes van het meubelproject voor Maniera

A+ 266 Dis-array

Intellectuele arbeid maakt een geruisloze revolutie door. We werken steeds minder op kantoor en steeds vaker thuis of op alternatieve locaties. Het web verbindt al die spelers tot één wereldmarkt zonder vaste adressen. Dat creëert kansen en verbetert de work-lifebalance. Leuk, toch? Misschien, maar de ruimtelijke impact is enorm. Woningen zijn niet berekend op hun kantoorfunctie; kantoren krimpen tot vergaderkamers; mensen met een laptop koloniseren publieke plaatsen; de wereldwijde concurrentie zet arbeidsrelaties onder druk. Alleen de grootste bedrijven gaan de andere kant op: die willen van hun kantoren net een thuis maken. *Verwarring. Dis-array.*

Hugh Hefner, Playboy, 1962

ABONNEMENTEN

A+ ARCHITECTUUR IN BELGIË verschijnt 6 keer per jaar. Een jaarabonnement kan op elk gewenst moment ingaan en kost € 65 (BE). Een studentenabonnement kost € 49 (BE).

HOE ABONNEREN?

Koop een abonnement online via onze website: www.a-plus.be/shop.

VRAGEN OVER ABONNEMENTEN:

Ernest Allardstraat 21/3 — B-1000 Brussel
Enkel via mail naar abonnement@a-plus.be
www.a-plus.be

VERKOOPPUNTEN IN BELGIË

ANTWERPEN

— Copyright bookshop
www.copyrightbookshop.be
— Art shop Muhka
www.muhka.be

BRUSSEL

— Librairie d'architecture CIVA
www.civa.be
— Tropismes
www.tropismes.be
— Wiels
www.wiels.com
— Cook & Book
www.cookandbook.be
— Librairie Candide
www.librairiecandide.be
— Librairie Peinture Fraiche
www.librairiepeinturefraiche.be

KORTRIJK

— Theoria Boekhandel
www.theoria.be

GENT

— Copyright Bookshop
www.copyrightbookshop.be

LUIK

— Librairie Pax
www.librairiepax.be

DIEST

— Boekhandel Grote Markt
Grote Markt, Diest

VERKOOPPUNTEN IN HET BUITENLAND

ROTTERDAM

— Nai Boekverkopers
www.naibooksellers.nl

COLOFON

A+ ARCHITECTUUR IN BELGIË
tweemaandelijks tweetalig tijdschrift

issn 1375-5072

JAARGANG
44 (2017) N°2

REDACTIE

Hoofdredacteur: Pieter T'Jonck
Adjunct-hoofdredacteur: Lisa De Visscher
Eindredactie Nederlands:
www.controltaaldelete.be
Eindredactie Frans: Benoît Francès
Eindredactie: Géraldine Michat
Vertaling: Ann Michiels (taaladvisie.be), Marina Festré, Alain Kinsella, Wouter Meeus, Martine Wezenbeek

VORMGEVING

Dear Reader,

FONT

Plain

DRUKKERIJ

Die Keure, Brugge

REDACTIECOMMISSIE

Arlette Baumans, Olivier Bastin, Francis Catteeuw, Adrien Verschuere, Agnieszka Zajac
Voorzitter Ward Verbakel

REDACTIEADRES

Ernest Allardstraat 21/3 — 1000 Brussel
Tel +32 (0)2 645 79 10
secretariaat@a-plus.be
www.a-plus.be

A+ IS EEN PUBLICATIE VAN ICASD VZW

Informatiecentrum voor Architectuur,
Stedenbouw en Design

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Philémon Wachtelaer
Ernest Allardstraat 21/3 — 1000 Brussel

COPYRIGHT ICASD

De verantwoordelijkheid voor de gepubliceerde artikels berust uitsluitend bij de auteurs. Alle rechten voor het (zelfs gedeeltelijk) reproduceren, vertalen of herwerken zijn voorbehouden voor alle landen.

RAAD VAN BESTUUR ICASD

Voorzitter: Philémon Wachtelaer
Vicevoorzitter: Chantal Vincent
Secretaris: Geert De Grootte
Leden: Olivier Bastin, Dag Boutsen, Sylvie Bruyninckx, Maarten Delbeke, Paul Dujardin, Brigitte Gouder de Beauregard, Pierre Van Assche, Piet Van Cauwenbergh, Eddy Vanzieleghem, Ward Verbakel

A+ PROGRAMMERING

Coördinatie: Marie-Cécile Guyaux
Projectcoördinatie: Roxane Le Grelle

COMMUNICATIE

Shendy Gardin

PUBLICITEITSREGIE A+MEDIA

Rita Minissi, rita.minissi@mima.be
Tel +32 (0)2 332 37 82
Ernest Allardstraat 21/3 — 1000 Brussel

ADVERTEERDERS

ARCHITECT@WORK, ARDOISERIE
D'HERBEUMONT, BEGA, BIGMAT, BIM |
IBGE, BOZAR, BRABANT WALLON | WAALS-
BRABANT, CARIMAR, DURAVIT, FINSTRAL,
FLOREN, FOAMGLAS, GEBERIT, GROHE, JUNG,
KORATON, MODULYSS, PHIBO INDUSTRIES,
POGGENPOHL, REALTY, RENSON, SAINT
GOBAIN GLASS, SEDUS, SOPREMA, VELUX,
VOLA

oplage 2015:
14.800 exemplaren

Brussel, kantoor van afgifte Brugge X — PB733